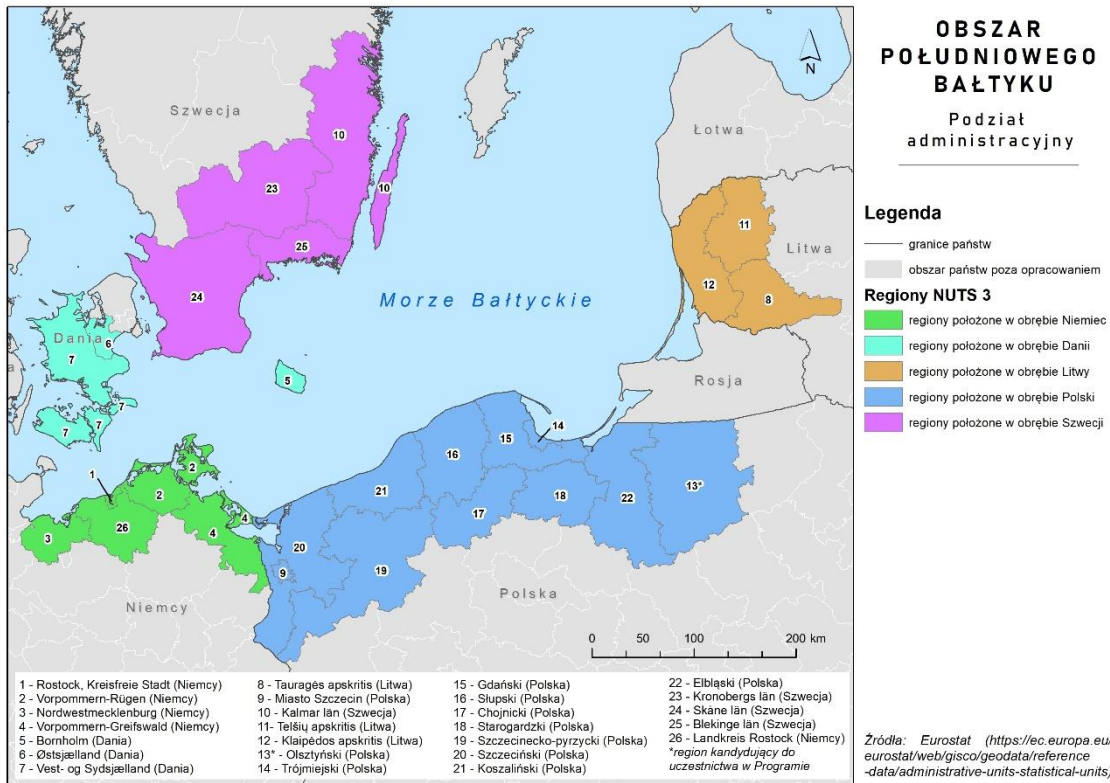

Streszczenie nietechniczne

Podlegający ocenie Program Współpracy Transgranicznej Interreg Południowy Bałtyk 2021–2027 opracowywany jest przez pięć państw obszaru Południowego Bałtyku: Danię, Niemcy, Litwę, Szwecję oraz Polskę, która koordynuje i zarządza prowadzonymi pracami. Program swoim zasięgiem obejmuje obecnie 25 nadmorskich obszarów regionu o powierzchni ok. 118 000 km², zamieszkałe przez ok. 8,9 mln ludzi. Do objęcia Programem kandyduje również obszar Olsztyński.

Głównym celem dokumentu jest rozwój współpracy transgranicznej, mającej prowadzić do realizacji wizji nakreślonej w Programie, która brzmi: „Zjednoczeni przez Morze dla działań na rzecz niebieskiej i zielonej przyszłości – innowacyjny, zrównoważony, atrakcyjny i aktywny Południowy Bałtyk”. Program przewiduje wsparcie międzynarodowych projektów w ramach zdefiniowanego obszaru, które wpisywać się będą w określone w nim priorytety i działania scharakteryzowane poniżej. Nie definiuje on tym samym konkretnych zamierzeń inwestycyjnych, mogących bezpośrednio wpływać na środowisko, wyznacza jednak ramy możliwego wsparcia dla tego typu projektów.

I. Innowacyjny Południowy Bałtyk

- 1.1: Cyfryzacja regionu
- 1.2: Budowanie łączności regionu poprzez internacjonalizację

II. Zrównoważony Południowy Bałtyk

- 2.1: Wsparcie przejścia na zieloną energię
- 2.2: Promowanie zrównoważonego wykorzystania wody
- 2.3: Wspieranie rozwoju o obiegu zamkniętym i bardziej zasobooszczędnego

III. Atrakcyjny Bałtyk Południowy

- 3.1 Rozwój zrównoważonej, odpornej i innowacyjnej turystyki

IV. Aktywny Południowy Bałtyk

- 4.1: Wzmocnienie zdolności współpracy podmiotów z siedzibą w Obszarze Południowego Bałtyku (w tym społeczeństwa obywatelskiego)

Alokacja całego Programu pozostanie na poziomie zbliżonym do budżetu na lata 2014-2020 tj. ok. 83 mln EUR z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

W toku wstępnych uzgodnień między krajami przyjęto, iż Program opracowywany będzie w oparciu o Polskie przepisy i procedury administracyjne, z uwzględnieniem wymogów unijnych. Zgodnie z nimi Program kwalifikuje się do przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ). Przyjęto, iż ocena prowadzona będzie w oparciu o Polskie przepisy, tzw. Ustawę OOŚ, która w swym zakresie uwzględnia ustalenia, tzw. dyrektywy SOOŚ, co gwarantuje pełną zgodność z przepisami i wymogami unijnymi.

Nadrzędnym celem strategicznej oceny jest wsparcie trwałego i zrównoważonego rozwoju poprzez analizę i ocenę potencjalnych oddziaływań na środowisko na jak najwcześniejszym etapie projektowania działań w ramach dokumentów programowych na każdym poziomie planowania strategicznego.

Wykonana w oparciu o wymogi Ustawy OOŚ Prognoza Oddziaływania na Środowisko jest odpowiednikiem sprawozdania dotyczącego środowiska, o którym mowa we wspomnianej dyrektywie SOOŚ. Prognoza została wykonana dla wersji Programu z czerwca 2021 r. W trakcie prac przyjęto model oceny, w którym najważniejszą rolę odgrywa identyfikacja celów samego dokumentu oraz skutków jego realizacji, jak również ocena czy kwestie środowiskowe zostały w nich należycie ujęte, i czy są spójne z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz celami środowiskowymi ustanowionymi w dokumentach wyższej rangi. W modelu tym kładzie się większy nacisk na proces decyzyjny będący efektem wdrożenia ocenianego dokumentu, a rekomendacje kierowane są przede wszystkim do instytucji odpowiedzialnych za realizację programu. W analizowanym przypadku jest to Instytucja Zarządzająca i Koordynatorzy Krajowi pozostałych państw członkowskich. Ponadto zespół autorów koncentrował na tych elementach środowiska, na które zarówno oceniany dokument jak i wynikające z niego wsparcie projektów może mieć faktyczne oddziaływanie (negatywne bądź pozytywne). Takim elementem w przypadku analizowanego Programu, poza obszarem lądowym jest niewątpliwie Morze Bałtyckie wymagające specyficznego podejścia i uwypuklenia problematyki z nim

związanej. Efektem wspomnianego podejścia była identyfikacja kluczowych problemów środowiskowych Obszaru Południowego Bałtyku oraz zróżnicowania ich nasilenia w obrębie poszczególnych Państw oraz Morza Bałtyckiego.

Ocena przeprowadzona w kontekście pierwszego ze wspomnianych aspektów, tj. zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju wskazuje, iż w ramach Programu nie przewidziano interwencji, które mogłyby oddziaływać w sposób sprzeczny z żadnym z 17 głównych celów zrównoważonego rozwoju, które zdefiniowano w dokumencie ONZ „Agenda 2030”. Ponadto mniejszy lub większy pozytywny wkład w osiąganie celów określonych w odnowionej Europejskiej Strategii Zrównoważonego Rozwoju, szczególnie w skali regionalnej, spodziewany jest w przypadku wszystkich projektowanych w ramach Programu priorytetów i działań.

Analizy kolejnego aspektu, tj. zgodności z celami ochrony środowiska ustanowionymi na poziomie unijnym i krajowym wykazały, że programowanie ocenianego dokumentu zostało przeprowadzone z uwzględnieniem wszystkich kluczowych polityk i strategii w tym zakresie, w wysokim stopniu uwzględniając cele ochrony środowiska. Nie stwierdzono żadnych sprzeczności pomiędzy ocenianym Programem a dokumentami definiującymi cele ochrony środowiska. Niemniej pozytywny wkład Programu w ich realizację może być zwiększony na etapie jego wdrażania przez właściwy dobór kryteriów wyboru projektów do wsparcia.

Ocenę zamierzeń Programu z perspektywy oddziaływań na poszczególne elementy środowiska prezentuje poniższa tabela zbiorcza. Skala ocen uwzględnia wpływ zarówno pozytywny jak i negatywny zróżnicowany pod względem natężenia w zakresie od 0 (brak oddziaływań), przez 1 (oddziaływania o mało istotnej skali, których ewentualne skutki dla środowiska będą nieznaczące), następnie 2 (oddziaływania o średnio istotnej skali, których ewentualne skutki dla środowiska mogą być znaczące), do 3 (oddziaływania o istotnej skali, których ewentualne skutki dla środowiska będą znaczące). Umożliwia ona również przeprowadzenie bilansu tych oddziaływań:

PRIORYTET	DZIAŁANIE	Bioróżnorodność (obszary morskie)	Bioróżnorodność (obszary lądowe)	Ludzie, dobra materialne	Wody śródlądowe	Wody Morskie	Jakość powietrza	Krajobraz	Zabytki	Adaptacja do zmian klimatu	Powierzchnia ziemi i zasoby
I	1.1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	0
	1.2	0	0	1	1	1	1	0	0	0	
II	2.1	-1	-1	2	-1	0	2	-1	1	2	1
	2.2	1	1	2	3	1	0	1	1	1	1
	2.3	1	1	1	2	1	1	1	0	1	2
III	3.1	-1	-1	2	1	-1	1	-1	1	1	0
IV	4.1	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0

Najistotniejszy wniosek płynący z przeprowadzonej oceny to fakt, iż nie zidentyfikowano w jej toku żadnych oddziaływań o charakterze znacząco negatywnym, w tym istotnych oddziaływań na stan i integralność sieci obszarów chronionych, w tym Natura 2000.

W ocenach charakteru i istotności przeważają oddziaływania pozytywne, o różnym stopniu nasilenia, natomiast zidentyfikowane oddziaływania o potencjalnie negatywnym charakterze ograniczają się zagrożenia o skali mało istotnej, lokalnej i najczęściej jedynie potencjalnej, mogące zostać wyeliminowane lub istotnie złagodzone za pomocą uszczegółowienia i wyjaśnienia zapisów Programu oraz odpowiedniego sformułowania kryteriów będących postawą naboru wniosków o dofinansowanie projektów.

Bilans oddziaływań przeprowadzony na poziomie komponentów, wskazuje iż należy oczekiwać jedynie pozytywnych efektów Programu, natomiast najistotniejszych z nich powinni doświadczyć mieszkańcy regionu, co zgodne jest z przyjętymi podczas procesu planowania strategicznego celami.

Pośród pozostałych komponentów pozytywnych oddziaływań należy spodziewać się w obrębie jakości wód śródlądowych, jakości powietrza oraz adaptacji do zmian klimatu.

Bilans oddziaływań przeprowadzony na poziomie działań również identyfikuje jedynie pozytywny ich charakter, przy czym najkorzystniej wypada w przypadku działań:

- 1.1: Cyfryzacja regionu
- 2.2: Promowanie zrównoważonego wykorzystania wody
- 2.3: Wspieranie rozwoju o obiegu zamkniętym i bardziej zasobooszczędnego

W przypadku dwóch działań:

- 2.1: Wsparcie przejścia na zieloną energię
- 3.1 Rozwój zrównoważonej, odpornej i innowacyjnej turystyki

zidentyfikowano ryzyko wystąpienia mało istotnych lokalnych oddziaływań negatywnych.

W przypadku działania 2.1 jest to ryzyko wpływu inwestycji związanych z odnawialnymi źródłami energii, szczególnie morskich farm wiatrowych i obiektów hydroenergetyki, które mogą być przedmiotem bezpośredniego wsparcia Programu, lub wynikiem opracowywania w jego ramach wspólnych programów lub strategii energetycznych, na środowisko morskie lub wody powierzchniowe i związane z nimi ekosystemy oraz krajobraz.

Natomiast w przypadku działania 3.1 dedykowanemu rozwojowi turystyki zidentyfikowano zagrożenie powstawania lub intensyfikacji presji na lokalne ekosystemy i krajobraz w wyniku nadmiernego ruchu turystycznego i rozwoju infrastruktury turystycznej.

Z tego powodu jako efekt przeprowadzonych ocen i analiz przedstawiono rekomendacje, które pozwolą na minimalizację lub całkowite wyeliminowanie wskazanych zagrożeń.

W ramach opracowanych rekomendacji, z jednej strony zaproponowano modyfikację niektórych zapisów dokumentu Programu wyjaśniających lub doprecyzowujących wprowadzane terminy i definicje w celu uniknięcia rozbieżności w ich rozumieniu przez odbiorców Programu. Z drugiej natomiast wprowadzenie dodatkowych zasad i kryteriów zapewniających zabezpieczenie interesów środowiska oraz wzmocnienie pozytywnych efektów realizacji projektów, szczególnie w kontekście celów środowiskowo – klimatycznych Unii Europejskiej.

W pierwszym przypadku zasugerowano:

- modyfikację opisu przykładowego działania w punkcie 2.3.2, w sposób pozwalający wykluczyć realizację mogących negatywnie oddziaływać na środowisko projektów energetycznych, w granicach obszarów chronionych i ich stref ochronnych oraz w obrębie korytarzy ekologicznych;
- doprecyzowanie znaczenia wprowadzanego terminu „turystyka zrównoważona”, jako uwzględniającego zasady i cele określone przez UNEP i WTO w opracowaniu: „MAKING TOURISM MORE SUSTAINABLE - A Guide for Policy Makers”, co wykluczy wsparcie projektów sprzecznych z zasadami zrównoważonej turystyki, a więc potencjalnie mogących wzmocnić negatywny wpływ turystyki na środowisko;
- doprecyzowanie zasad i sposobu włączania obszarów chronionych do sieci i łańcuchów oferty turystycznej w opisie przykładowego działania w punkcie 2.6.2, mające na celu uniknięcia ryzyka wystąpienia negatywnych oddziaływań związanych z wprowadzaniem presji turystycznej w obrębie sieci obszarów chronionych, gdzie ona dotąd nie występowała.

W drugim przypadku najważniejszą rekomendacją jest propozycja wprowadzenia horyzontalnej zasady finansowania jedynie projektów, które nie czynią poważanej szkody, czyli zgodnych z tzw. zasadą DNSH „*Do No Significant Harm*”. Ponadto zaproponowano premiowanie projektów mających pozytywny wpływ na kwestie środowiskowo – klimatyczne, tj. wnoszących istotny wkład w realizację celów środowiskowych określonych na poziomie unijnym oraz projektów których efektem będzie minimalizacja zidentyfikowanych presji w obszarze turystyki.

Takie podejście zagwarantuje, że cele ochrony środowiska będą w ramach Programu konsekwentnie realizowane, a finansowane projekty nie zaszkodzą żadnemu z nich. Można to osiągnąć poprzez wymaganie od beneficjentów złożenia oświadczenia w trakcie procesu składania wniosku, iż proponowany projekt jest zgodny z zasadą DNSH w rozumieniu art. 17 tzw. rozporządzenia w sprawie taksonomii (rozporządzenia (UE) nr 2020/852). Wymóg złożenia oświadczenia powinien zostać zweryfikowany na etapie oceny formalnej i dotyczyć wszystkich inwestycji finansowanych ze środków Programu.

Ponadto w ramach procesu aplikacyjnego sugeruje się dodatkowo nagradzanie projektów, które w istotny sposób przyczyniają się do osiągnięcia jednego z sześciu celów

środowiskowych określonych we wspomnianym rozporządzeniu. Idea premii na etapie oceny projektów odnosi się do wprowadzenia dodatkowych punktów dla projektów, które w istotny sposób przyczyniają się do osiągnięcia celów środowiskowych ważnych dla społeczności lub minimalizują dotychczasową presję na środowisko. Dodatkowe punkty mogą być przyznawane za projekty spełniające warunki określone w art. 10 - 15 rozporządzenia. Mogą to być dodatkowe kryteria oceny projektów zgłoszonych do finansowania ujęte w regulaminach naborów. Ocena znaczącego wkładu w realizację celów środowiskowych może dotyczyć również przedsięwzięć nieinwestycyjnych, jeżeli umożliwiają one osiągnięcie celów środowiskowych w innych obszarach działalności (np. w obszarach bezpośrednio związanych z realizacją przedsięwzięcia).

Z uwagi na wykazane w diagnozie oraz w ocenie oddziaływania Priorytetu III zagrożenia związane z presją turystyczną zasugerowano również uwzględnienie kryteriów specyficznych dla Priorytetu III Programu, tj. premiowanie projektów, które minimalizują zidentyfikowane presje w obszarze turystyki. Sugeruje się, aby regulaminy naborów projektów przewidywały premiowanie wniosków, których celem będzie zmniejszenie negatywnego wpływu podróży i turystyki na środowisko.

Wprowadzenie powyższych rekomendacji do finalnej wersji dokumentu oraz skonstruowanie kryteriów naboru projektów na etapie jego wdrażania w oparciu o zaproponowane zasady w opinii autorów pozwoli uniknąć ryzyka wystąpienia negatywnych oddziaływań na środowisko, jednocześnie maksymalizując pozytywny wkład Programu w osiągnięcie celów środowiskowo – klimatycznych UE.